

PSST... MATURA

PYTANIE JAWNE 56 · MATURA USTNA 2027–2028

PROSZĘ PAŃSTWA DO GAZU · KONTEKST: INNY ŚWIAT

CZŁOWIEK W ŚWIECIE OBOZU

Pytanie jawne 56: „Człowiek zlagrowany» jako ofiara zbrodniczego systemu. Omów zagadnienie na podstawie utworu Proszę państwa do gazu Tadeusza Borowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst”. Proponowany kontekst: Inny świat Gustawa Herlinga-Grudzińskiego.

TEŻA W JEDNYM ZDANIU

Obóz przemienia więźnia, bo podporządkowuje jego codzienne odruchy walce o przeżycie.

GOTOWE ZDANIA NA EGZAMIN

NA POCZĄTEK

Opowiadanie Borowskiego pokazuje, jak obóz podporządkowuje odruchy więźnia walce o przeżycie, a odpowiedzialność za ten system ponoszą jego twórcy.

NA ZAKOŃCZENIE, PO KONTEKŚCIE

Borowski i Herling-Grudziński pokazują mechanizm niszczenia godności w dwóch różnych systemach obozowych, nie zrównując ich historii.

SCHEMAT ODPOWIEDZI

Zdefiniuj człowieka zlagrowanego przez warunki, w jakich żyje, nie przez etykietę „zły”. Praca Tadka na rampie, język obozu, rozmowa z Henrim. „Inny świat” jako porównanie presji głodu i pracy. Wniosek: system obozowy odbiera wolność, wypacza relacje i próbuje przerzucić ciężar zbrodni na samych więźniów. Odpowiedzialność ponoszą jego twórcy i wykonawcy.

Chcesz mieć to pytanie z głowy? W książce „Psst... matura” masz wszystkie 76 pytań: tezę, gotowe zdania, plan, pułapki i trening — a w tomie 2 wzorcowe wypowiedzi. Zajrzyj: niekazmuliczyc.pl/psst/

SPRAWDŹ SIĘ

Odpowiedz najpierw sam(a) — kierunek odpowiedzi zakryj kartką.

1. Zbuduj tezę — Jak obóz wpływa na zachowanie więźnia i dlaczego nie wolno mylić ofiary ze sprawcą systemu?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Głód, praca pod przymusem, przemoc i obozowa hierarchia zawężają wybory oraz wypaczają relacje między ludźmi. Można analizować krzywdzące zachowania więźniów, zachowując odpowiedzialność za zbrodniczy system po stronie jego twórców i wykonawców.

2. Rampa i transport — Jaką pracę wykonuje Tadek? Kto decyduje o losie przywiezionych ludzi?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Tadek i inni więźniowie rozładowują transport, przenoszą bagaże i oczyszczają wagony. O selekcji oraz przemocy decydują funkcjonariusze SS. Nie przypisuj więźniom pracy Sonderkommando przy komorach gazowych.

3. Język i emocje — Co ujawniają określenia „dobry transport”, rozmowa Tadka z Henrim i rzeczowy ton narracji?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Transport jest oceniany przez pryzmat żywności i rzeczy, które mogą pomóc przeżyć. Tadek odczuwa gniew wobec słabszych, a Henri pokazuje, jak system wykorzystuje taki gniew. Pozornie rzeczowa narracja odśladania normalizację zbrodni; mdłości i lęk Tadka świadczą, że nie utracił wszelkich uczuć.

4. Kontekst — Co można porównać z *Innym światem*, a jakiej różnicy historycznej trzeba pilnować?

KIERUNEK ODPOWIEDZI W obu utworach głód, praca i przymus ograniczają wolność oraz wpływają na relacje. *Proszę państwa do gazu* dotyczy nazistowskiego obozu i zagłady Żydów; *Inny świat* — sowieckiego łagru pracy. Nie są to te same miejsca ani te same zbrodnie.

5. Pytanie komisji — Czy Tadka można oceniać moralnie?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Trudno: jest ofiarą systemu, który zmusza do udziału w zbrodni. Borowski oskarża system, ale pokazuje też koszt moralny przetrwania.

6. Pytanie komisji — Dlaczego narracja jest tak chłodna?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Bo pokazuje obojętność więźnia przyzwyczajonego do zbrodni. Ten chłód przeraża czytelnika bardziej niż patos.